

Ruşen Keleş ile Söyleşi

Tuğba Elçin*

Merhaba Hocam, söyleşi öncesinde, internet sitesinden ve Armağan kitaplar dizisinden hakkınızda ayrıntılı bilgi edinmek için biraz araştırma yaptım.

Zaten bilginiz var, öyle mi?

Evet, hocam ama bir de sizin ağzınızdan dinlersek çok daha güzel olur. 1950 yılında Mülkiye'ye girdiğinizi biliyoruz.

1950 yılında girdim, evet.

Peki, o dönemin hangi şartları Mülkiyeyi seçmeniz için sebep oluşturdu? Bu kararınızda etkili olan şeyler nelerdi?

Liseden itibaren bizim okuduğumuz liseden Siyasal Bilgiler Fakültesi'ne gelenler vardı. Onlardan hep okulun methini duyuyordum. Çok özendirici oluyordu. Bir de diplomat olurum diye kafama koymuştum. Bunun için Mülkiye ideal yerd. Bu nedenle geldim. Fakat geldikten sonra kararımızı değiştirdik.

Diplomatlıktan akademisyenliğe yönelmenizdeki süreç nasıl gelişti?

Daha mezun olmadan hocalar öğrencilik sırasında çengel atıyorlar öğrencilere. Mesela Ayşegül Hanıma asistan olsun diye ben çengel atmıştım. Bana da ceza hukuku hocam Profesör Burhan Köni çengel attı. Mezun olur olmaz o kürsüde asistan olacaktım. Fakat kadro bulunamadı.

* SBF, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü 2008 Mezunu, Kent ve Çevre Bilimleri Yüksek Lisans Öğrencisi

1954 yılında mezun olduktan sonra kaymakam vekilliği yaptığınızı biliyoruz. İdaredeki bu deneyiminiz nasıl gerçekleşti?

Kadro bulunamayınca İçişleri Bakanlığında burs aldığımız için göreve başlamak gerekiyordu. İl maiyet memuru olarak, stajyer kaymakam olarak dağıttılar bizi. Orda da bir sorun çıktı. Ben İstanbul'a gitmek istiyordum. İstanbul valisini öğrenciliğimizden tanıyorduk. İstanbul'da da kadro olmadığı için dokuz maiyet memuru vardı orda. Biri de bizim Cevat idi. Beni Edirne'ye gönderdiler. Üç ay orada kaldıktan sonra vali buradaki müsteşarla temas ederek bir kadro buldu bana. Edirne'den İstanbul'a aldılar. Şunu söylemek istiyorum. Ceza hukukunda asistanlık kadrosu olmadığı için böyle bir idari deneyimim oldu. O kaymakamlık kursuna gelme olanağı bulamadan, çünkü o kadar kalmadım idarede, bir buçuk yıl kadar İstanbul'da ve Bursa'nın bir ilçesinde kaymakam vekilliği yaptım. Kadro açıldı. Tabii kadro ceza hukukundan önce şehircilikte açıldı. Ben de şehirciliği, şimdiki adıyla kent ve çevre bilimlerini tercih ettim. Önce görmüşsünüzdür o yazıda da bahsediyorum, tereddüt ettik. Yakınlarımız da tereddüt ettiler. Önemli dallar var. Anayasa hukuku, ceza hukuku, uluslararası ilişkiler filan. Bunlar dururken şehircilik tercih edilir mi. Fakat aradan geçen yıllarda gördük ki isabet etmişiz.

Peki, hocam, yaklaşık 2 yıl olan idaredeki bu önemli görevinize rağmen neden akademisyenliği tercih ettiniz?

O, yani akademisyenliğe olan ilgim o kaymakam vekilliği, refikliği vs. deneyiminden önceki ilgimi ifade eden bir şeydir. Yani o birden ortaya çıkmış değildir. Ertelenmiş bir şeydir. Kadro olmadığı için açıklanmış oluyor.

Sonrasında yurt dışına gidişiniz var ve 1960 yılından sonra hocalarınızın telkinlerine ve burs imkânlarınızın da olmasına rağmen yurda dönüş yapma isteğiniz dikkatimi çekti.

Evet, ama nişanlandım da gittim. Evlenmem lazımdı onun için döndüm. Yani o faktör sübjektif bir faktör olmakla birlikte çok önemlidir. Çünkü ben Amerika'ya giderken nişanlandım. Eşim Mülkiye'de öğrenciydi. Burada beni bekliyordu. O okulu bitirdikten sonra yurda döndüm. Çünkü ailesi okul bitmeden evlenmeye izin vermiyordu. Öyle yaptık. Bana MIT'deki hocam Llyold Rodwin kal dedi. İmkân da buldular. Hayır, ben döneceğim dedim. Tabii doktoramı da vermem gerekiyordu, yani tezimi büyük ölçüde tamamlamış durumdayken 1960 sonunda döndüm. Tezimi verdim. 1961'de evlendim.

1971 yılında Nihat Erim'in size önemli bir görev teklifi var. Teknisyenler hükümeti kurma çabaları var ve sizden İmar ve İskân Bakanı olmanız yönünde isteği var. Onun haricinde de bu doğrultuda, siyasete atılmanızla ilgili birçok çabalar var aslında. Gerek başbakanlıktan, gerek önemli bakanlardan olan çabalar bunlar ama sizin akademisyenliği, fakülteyi siyasete tercih edişiniz söz konusu, Hocam.

Ben, üniversitede kalmayı yeğledim.

Ve aynı zamanda da akademisyen öğrencilerinize uzak durmaları gereken iki şey bağlamında bir öğüdünüz var: siyaset, ticaret.

Doğru. Bunlardan uzak kalmalarını hep öneriyorum.

Peki, Hocam neden? Aslında birçok insanın istekleri artık hep bu ikisinin içinde yer alıyor.

Teşvik ediyorlar.

Teşvik eden şeylerle birlikte bu yönde artan bir ilgi de söz konusu. Mülkiye'yi bitirince hemen bürokrat olayım sonrasında da siyasete atılayım.

Çok daha köreldi akademisyenliğe olan ilgi. Biraz da maddi kaygılar bu bağlamda belirleyici oluyor. Fakat sizdeki nedenler neydi? Bu kadar cazip önerileri geri çevirebilmek herkesin yapabileceği bir şey değil.

Sebepler şunlar. Bir kere insanın yaradılışının, doğasının uygun olması gerekir. Yalnız Türkiye’de değil başka ülkelerde de politik yaşamda görev almak isteyenlerin o yaşamın özelliklerine yatkın niteliklere sahip olması gerekir. O bende yok. Esneklik demek istemiyorum. Fakat onun kendisine özgü istemleri var. O özellikleri, güzel özellikleri kendimde görmediğim için yeterli olamam diye düşündüm. Birincisi budur. İkincisi, politikaya girmeyip ya da heves edip aynı zamanda üniversitede kalmak. Bu yolu deneyenler vardır. Ben bunun daha da yanlış olduğunu düşünüyorum. Üniversitede özellikle bizim fakültede ve benzer fakültelerde politik aspirasyonları, temelleri olan arkadaşlarımız vardı. Üniversite öğretim üyeliğini yapar ama politik kimliği ağır basar. O zaman öğrenci gözünde öğretim üyesi saygınlığını büyük ölçüde yitirir. Bunun çok örnekleri vardır. Bu demek değildir ki öğretim üyeleri aktif politikada veya dışarıdan danışman olarak veyahut görüşlerini zaman zaman kamuoyuna yansıtarak etkili olmasın, politikaları etkilemeye çalışmasın. Elbette ki onun sağlayacağı girdilere kaliteli bir politikanın her zaman ihtiyacı vardır. Ama bunun kuralları çok iyi konmadığı takdirde üniversite öğretim üyesi kendi saygınlığından yitirdiği gibi birikim sağlayamaz. Hele de genç yaşlarda başlamışsa çok olgunlaşmadan kendisini şu veya bu şekilde siyasetin bir yerinde bulur. Siyasi kadrolar genellikle üniversite öğretim üyelerinden, görebildiğim kadarıyla, tecrübelerim gösteriyor ki, geçici olarak ve kısmen yararlanmak eğilimindedirler. Çünkü sivrildiğini gördükleri kimseyi kısa bir sürede kapının önüne koymakta hiç duraksamazlar.

Okulu bitirip biraz daha bu ortamlarda bulunma fırsatı edindiğimizde bütün bunları çok daha net gözlemleyebiliyoruz. Bu yüzden söylediğiniz şeylere kesinlikle katılıyorum hocam. Peki ya ticaret?

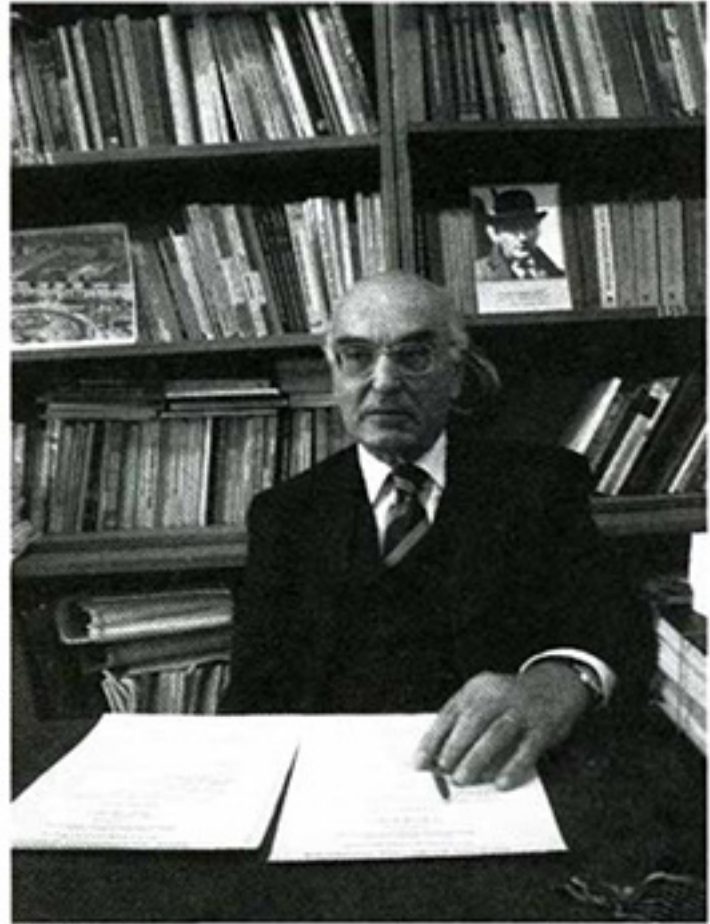
Burada öğrencilerle ilgili olarak söylediğim yaptığım tavsiye var. Ticaretten ve siyasetten uzak durun diye. Onu da biraz açıklığa kavuşturmakta yarar var. Ticaretten uzak durun demekle şunu kastediyorum. Para konuları ile iş konularını, görev konularını karıştırmak her zaman hüsrana yol açar. Dolayısıyla yani ticaret burada abartılmış bir sözcüktür. Yoksa ticaret hayatına atılmak elbette söz konusu değildir. Yani para karşılığında iş yapmak. Parayı hizmette bir ölçüt olarak yol gösterici olarak dikkate almak doğru değildir. Uyarı onunla ilgili. İkincisi, siyasetten uzak durun demek siyasi görüşleriniz olmasın demek değildir. Ülkenin çok önemli siyasal konularından uzak kalın demek değildir bu. Günlük siyasetle uğraşmayın. Siyasal partilerin benzer kuruluşların oyuncağı haline gelmeyin.

Aslında partizanlık diyebiliriz.

Diyebilirsin, tabii. Evet, odur kastettiğim şey.

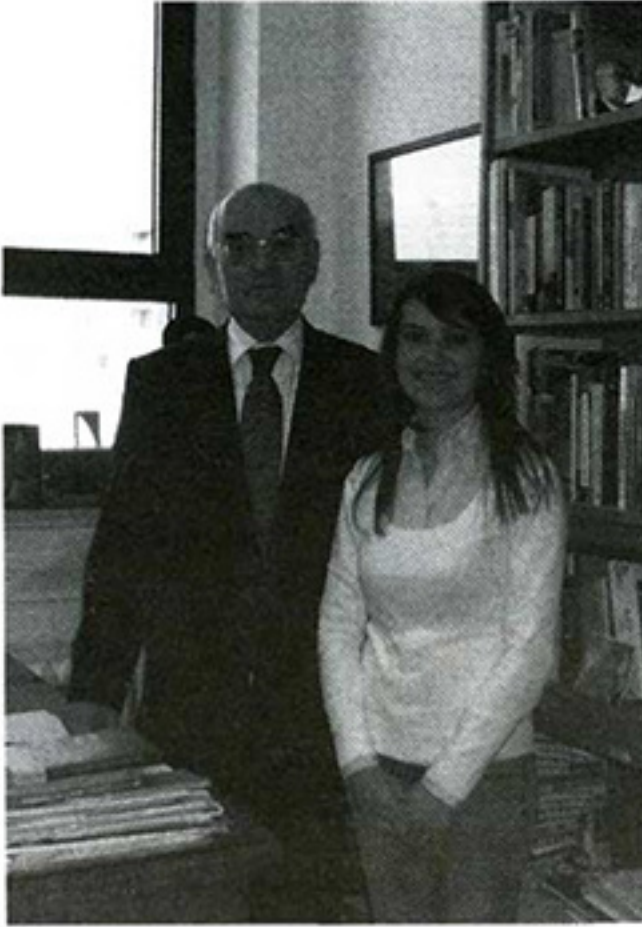
Hocam hâlbuki ben sizin öğrencilik hayatınıza baktığımda liderlik vasıfları çok ön planda olan bir öğrencilik hayatı dikkatimi çekiyor. Öğrenci temsilcisi, Yeşilaycı, bunun dışında çevreci yine aynı şekilde daha sonrasında Çevre Araştırmaları Merkezinin de kurucusu ve ilk başlatıcılarındansınız.

Evet, ama ondan önce biz öğrenci iken Devrim Ocaklarının üyesiydik. O zaman öğrenci derneğinde kültür kolu başkanıydım ben burada Fakültede. Genel kurul başkanlığı yaptım. O da bir ölçüde kendi çapında siyasi laboratuvarımızdı bizim. Geleceğe hazırlanan insanlar için öğrenci derneklerinde görev yapmak insanı bu anlamda hayata hazırlıyor. O tarihlerde Demokrat Parti iktidarında -Demokrat Parti tabii sağ görüşlere sahip bir partiydi-onun karşısında o zaman sol yoktu. 1963'ten önce Türkiye'de sol yani sosyal demokrasi, sosyalizm filan bunlar telaffuz edilmeyen kavramlardı. Ama şu vardı: Atatürk devrimlerine, Cumhuriyet ilkelerine katıksız bir

şekilde sahip, ödünsüz sahip çıkmak isteyenlerle Demokrat Parti gibi Halkevlerini kapatan, ezanın Türkçe değil Arapça okunmasına izin veren eylemler karşı karşıya geliyordu. Biz Devrim Ocakları olarak elbette ki Atatürk devrimlerini ödünsüz bir şekilde savunan grubu temsil eden öğrenci hareketinin içerisindeydik. Bunun resmi kuruluşu Türkiye Milli Talebe Federasyonu idi. Şimdi birkaçının ismini söyleyebilirim. Mesela Mustafa Kemal Palaoğlu var. Daha sonra milletvekili oldu. Türkiye Büyük Millet Meclisi Başkan Vekilliği yapan bir arkadaşımız. Yekta Güngör Özden, Cevat Geray, ben... daha birkaç isim sayabiliriz. Biz hep o örgüt içerisinde çok yakın, işbirliği yapan genç arkadaşlardık.

Hocam benim çok merak ettiğim, hatta geçen sene Ayşegül Mengi Hocanın dersinde sorduğum bir soruydu. Kent planlama sürecinden bahsederken olsun, demokratik süreçlerden bahsederken hep Avrupa'nın gelişimine atıfta bulunuyoruz. Ben Ayşegül Hocama demiştim ki peki, Japonya'da nasıl gelişiyor bu kent planlama süreçleri? Neden hiç o taraflardan bahsetmiyoruz. O kadar kaliteli yapılarının, alt yapılarının çok güçlü olduğunu biliyoruz. Deprem bölgesi olduğunu biliyoruz. Ve Hocam da bu konuyu bana ödev vermişti. Ben de araştırırken bu konuda sizin birçok kaynak kitaplarınız olduğunu gördüm. Sizin 81'de Tokyo'ya gidiş süreciniz var. Sizdeki Japonya merakı nasıl gelişti ya da bu sürecin nasıl geliştiğinden bahsedebilir misiniz?

Benim Japonya merakım yoktu. Bilim adamlarını özellikle idari görev yapan bilim adamlarını Japon hükümeti davet ediyordu. Beni de bizim öğretim üyelerimizden benden önce Japonya'ya giden Besim Üstünel, Japon Büyükelçisine demiş ki bizim dekanımızı gönderin, davet edin demiş. Beni 15 gün için 1976'da ilk kez Japonya'ya davet ettiler ve gittim. Kendimle ilgili, kendi uzmanlık alanımla ilgili kurumlarını gezdirdiler. Ve çok etkilendim. Ondan sonra birçok kez Japonya'ya gittim. Uzun süreli gidişlerim de oldu. Bir yıl kaldığım da oldu. Orada çok önemli bir akademik kuruluştaki kaldım. Yayınlar yaptık. Japonca, Türkçe, İngilizce dillerinde yayınlar yaptık. Japon meslektaşlarımla çok yakın temasım oldu. Sorduğunuz soruya

şöyle cevap verebilirim. Her konuda olduğu gibi kent planlaması konusunda da Türkiye'nin Japonlardan alacağı çok önemli dersler var. Yararlı işbirliği sağlanabilir. Fakat niçin daha çok Avrupa'nın etkisinde kalınmış? Çünkü Japonya geç açılmıştır batıya. Biz batıysak, ki öyleyizdir Japonya'ya göre, 1945'ten önce Japonya içine çok kapalıydı. Hala da kapalıdır ama açılış 1945-50. O yıllardan sonra başlamıştır. O yıllara gelinceye kadar, Cumhuriyetin kuruluşundan sonraki yıllarda Türkiye Almanya'dan, Fransa'dan, İsviçre'den hukuk alanında alacaklarını almıştır. Bir bu açıklık kapalılık konusu var. İkincisi, görebildiğim

kadarıyla Japonya'da kültür farklılığı vardır. Yani Türkiye ile Japonya arasında benzerlikler vardır ama büyük farklılıklar da vardır. Çünkü Japon toplumu büyük ölçüde uzlaşılı toplumdur. Konsensüs dediğimiz şey. Örneğin zorlayıcı hukuk kuralları vardır. Fakat mecbur kalmadıkça zorlayıcı hukuk kurallarını uygulamaz Japonlar. Kamulaştırma, aslolan anlaşarak iki tarafın istenciyle, iradesiyle bir sorunu çözüme bağlamaktır. Japonlar tek başına karar vermezler. Grup halinde karar verirler. Yani bireysellik yerine orada kolektif karar süreçleri ön planda gelir. Türkiye bunun tam tersi özelliklere sahip bir ülkedir. Böyle olunca da biz zorlayıcı hukuk kurallarıyla imar planlarını uygulamak istiyoruz, işte uygulayabildiğimiz kadarıyla. Gördüğünüz gibi çok parlak bir noktada bulunmuyoruz bu açıdan. Buna benzer daha başka farklılıklar vardır. Sizin de belirttiğiniz gibi deprem önemli. Bir numaralı deprem kuşağında bulunuyor Japonya ve çok önemli deneyimlere sahipler. Size az önce sözünü ettiğim Institute of Developing Economies adını taşıyan yerde, odam sekizinci katta, çok yüksek bir binanın sekizinci katındaydı ve çok sık deprem olurdu. Bu depremler de öyle bizde olduğu gibi 4,5- 5 filan değil, 7-8 kuvvetindedir. Raftan kitaplarınız yere düşer ama binalara bir şey olmaz. O deprem bölgesinde bir hızlı tren hatları vardır Japonların, o anda durur. Yani o şekilde mekanizma kurulmuştur ki kimsenin zarar görmesine fırsat verilmeyecek şekilde toplum düzenini kurmuştur. Dolayısıyla deprem konusunda gerçekten mikrozonlama dedikleri depreme karşı duyarlı olan, deprem olasılığı yüksek yerleri önceden saptayıp buna karşı önlemleri alma konusunda çok büyük adımlar atmışlardır. Türkiye'nin yararlanması için pek çok neden var. Bizde çok geç başladı bu işbirliği. Ancak 1999 depreminden sonra bu konuda ciddi adımlar atılmaya başlandı.

Hocam, Mülkiye'de öğrencilikten sonra siz Mülkiye'de dekanlık da yapmış birisiniz. Burada yöneticilik yapmanın zorluklarını, iyi yönlerini, kötü taraflarını biraz anlatabilir misiniz?

Çok güzeldir. Çok aydın kişilerle çok bilinçli kişilerle birlikte olduğumuz bir toplulukta yöneticilik yapmanın büyük avantajları ve büyük dezavantajları, zorlukları vardır. Çünkü herkes bir kişiliktir. Herkesin çok sağlam kişiliğe sahip olduğu yerlerde yöneticinin işi zordur. Mülkiye böyle bir topluluktur. Bunu size açıklamaya gerek yok. Ama benim karşı karşıya bulunduğum asıl zorluk dekanlık yaptığım dört-beş yıllık dönemin yarısından uzun bir kısmının 12 Mart askeri müdahale dönemi olmasıdır. Tabii sık sık askerlere, genelkurmay başkanına, sıkıyönetim komutanlarına muhatap olmak durumunda oluyordunuz. Bunun da ötesinde 12 Eylül'de de olduğu gibi 12 Mart'ta da askeri müdahaleye yol açan gelişmelerde Siyasal Bilgiler Fakültesi kadrolarının ve öğretim üyelerinin payı, parmağı, sorumluluğu olduğu da haklı haksız öne sürülmüştür. Ve çok sayıda

öğretim üyesi arkadaşımız tutuklanmıştır, gözaltına alınmıştır, mahkûm edilmiştir. Benden önceki dekan arkadaşımız Mümtaz'ın durumunda olduğu gibi. Tabii bu arkadaşlarımızla meşgul olmak durumundaydık. Ama onlara gösterilmesi gereken her ilgi o günün askeri yönetimlerine karşı bir kafa tutma şeklinde zaman zaman yorumlanmıştır. Bunun getirdiği güçlükler olmuştur şüphesiz. O günün koşullarına ilişkin olarak şunu da söyleyeyim. Zorluklardan bir tanesi de şimdi açılım adı altında çözülmeye çalışılan sorunların tohumlarının o dönemlerde ekilmeye başlanmış olduğudur. Bugün terörist başı olarak adlandırılan kişi bizde öğrenciydi. Onunla ve onun grubuyla çok zor günler geçirdiğimi anımsıyorum.

Şu anda da yurt içinde ve yurt dışında olmak üzere bir sürü üniversite ve fakültede dersler veriyorsunuz. Bunların arasında bizim okulumuzu, Mülkiye'yi ve öğrencilerini değerlendirecek neler söylersiniz hocam?

Tuğba, şöyle söyleyeyim. Tabii bir kimsenin 60 yılını geçirdiği bir kuruma karşı objektif olması çok zordur. Ama buna karşın olabildiği ölçüde dünyanın birçok yerlerindeki üniversiteleri gördükten sonra Türkiye'deki üniversiteleri gördükten sonra Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin hala en başlarda yer alan bir öğretim kurumu olduğunu rahatlıkla söyleyebilirim. Gelenekler çok önemli. İnsanlar gibi kurumların da birikimleri var. Siyasal Bilgiler Fakültesi'nin birikimi sabahtan akşamdan sabaha oluşmuş değildir. İşte 150 yıllık bir birikimdir bu. Bunu yadsımak olanağı yok elbette. Bu öğretim üyelerinde vardır. Öğrencilerinde de vardır. Hatta Siyasal Bilgiler Fakültesinin çalışanlarında da vardır. Bizim kahve ocağı ve çalışanları bunun örneklerinden bir tanesidir. Elbette zaman zaman özellikle askeri müdahale dönemlerinde yaralar almıştır Mülkiye. Kadrolarından kayıplar olmuştur fakat bu dalgalanmalara karşın ve YÖK sisteminin getirdiği tahribata karşın Siyasal Bilgiler Fakültesi bugün hala mezunları bazı çevrelerce önemli görülen ve ön planda tutulmak istenen kurumlar karşısında üstünlüğünü değilse bile onlara eşit düzeyde performansını muhafaza etmektedir.

Hocam, aslında ben bu söylediğinizi kesinlikle yaşadım. Geçen sene ilk dönem Erasmus programı ile gittiğim üniversitede hukuk fakültesinde okumuştum. Hukuk fakültesi öğrencileriyle birlikte okumuştum. Oradaki hocalarıma Hegel'den Hobbes'tan bahsettiğim zaman gerçekten memnuniyetle karşılıyorlardı ve bir derece de şaşıyorlardı aslında. Nasıl böyle bir eğitim aldın diye. Farklılıklar da söz konusu tabii ki.

Yalnız Hegel'den değil Bach'tan Mozart'tan, Rahmaninof'tan da rahatlıkla bahsedebilecek durumdasınız ve Siyasal Bilgiler Fakültesinde bu yadırganacak bir durum değildir.

Hocam, peki son olarak bizlere vereceğiniz, benim gibi akademisyen olmak isteyenlere vereceğiniz öğütler nelerdir?

Çok çalışmak ve ülkenin siyasal, ekonomik konularını, sorunlarını yakından izlemek. Bunlarla ilgili politikaları değerlendirmek. Yalnız kendisini kitap sayfalarının arasına kapatmakla yetinmemek yani ülke sorunlarıyla çok yakından ilgilenmek, örgütlü olmak. Bu siyasetin dışında kalın şeklindeki önerimle çelişen bir şey değildir. Örgütlü olmak. Bulunduğu her düzeyde ağırlığını koymak, sesini duyurmak. Dünyada olup bitenleri yakından izlemek. Şimdi iletişim teknolojisi buna olanak da veriyor büyük ölçüde. Zannediyorum ki Siyasal Bilgiler öğrenci topluluğu zaten bunu yerine getiriyor büyük ölçüde. Benim yapmakta olduğum, benden istediğiniz öneriler yeni bir şey değil.

Hocam, bu güzel sohbet, değerli ve yol gösterici bilgiler için ve bana zaman ayırdığınız için çok teşekkür ediyorum.